

BİR ŞİİR MECMUASINDA TESPİT EDİLEN NESİMÎ'NİN BİLİNMEYEN GAZELLERİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Karden KARAKOÇ

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Doktora Öğrencisi

kardenkarakoc@yandex.com

ORCID: 0000-0003-4383-7794

Gönderim Tarihi: 27.03.2020 Kabul Tarihi: 15.06.2020

Alıntı: KARAKOÇ, Karden (2020). "Bir Şiir Mecmuasında Tespit Edilen Nesimî'nin Bilinmeyen Gazelleri", *AHBV Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (2) 43-55.

Bu makale, "Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 3291 Numaralı Şiir Mecmuasının Transkripsiyonlu Metni ve Şiir Mecmualarının Sistematik Tasnifi'ne (Mestap) Göre Tasnifi" adlı tezden yararlanılarak oluşturulmuştur.

ÖZ: Mecmualar, zengin muhtavâlarıyla klasik Türk edebiyatının en önemli kaynakları arasındadır. Mecmuaların kaynak olarak değerlendirilmesindeki en önemli etken divan sahibi şairlerin divanı dışında kalan şiirlerine yer vermesi ve divanı olmayan şairlerin şiirlerini edebiyat tarihine kazandırmaya imkân sağlamasıdır. 14. yüzyılın en büyük şairlerinden biri olan ve geniş bir coğrafyada şiirleri yayılan Seyyid Nesimî'nin şiirlerine pek çok mecmua ve cönkte rastlamak mümkündür. Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 3291 numarada kayıtlı şiir mecmuasında Nesimî mahlasıyla kayıtlı 18 gazel vardır. Bu gazellerden dördü Türkiye'de Hüseyin Ayan ve Tebriz'de Hüseyin Muhammedzâde Sadîk tarafından hazırlanan *Nesimî Divanı*'nda bulunmamaktadır. 2 gazel ise Hüseyin Muhammedzâde Sadîk'in hazırladığı *Nesimî Divanı*'nda mevcutken Hüseyin Ayan'ın hazırladığı Nesimî Divanı'nda bulunmamaktadır. Çalışmamızda altı gazelin şekil ve muhtavâ özellikleri incelenerek Seyyid Nesimî'ye aidiyeti ile ilgili hususlarda değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Seyyid Nesimî, Nesimî Divanı, Gazel, Şiir Mecmuası

Unknown Ghazals of Nesimî, Detected in a Poetry Magazine

ABSTRACT: With their rich contents, magazines are among the most important sources of classical Turkish literature. The most important factor in the magazines being considered as resources is that they give place to the poems of Divan owner poets except their divans and that they provided an opportunity for the poems of the poets without divans to be introduced to the history of literature. It is quite possible to find and read the poems of Seyyid Nesimi, one of the greatest poets of the 14th century whose poems spread across a wide geography, in a lot of magazines and conks (poem books). There are 18 ghazals with the name of Nesimi in the poetry magazine registered in the number 06 Mil Yz A 32 91 in the National Library. Four of these ghazals are not found in *Nesimi's Divan*, prepared by Hüseyin Ayan in Turkey and Huseyn Muhammedzade Sadik in Tebriz. On the other hand, two ghazals are present in *Nesimi's Divan*, prepared by Hüseyin Muhammedzade Sadik, while they are not in *Nesimi's Divan* by Hüseyin Ayan. In our study, the shape and content characteristics of six ghazals have been examined and some evaluations have been made on whether they are written by and belong to Seyyid Nesimi.

Key Words: Seyyid Nesimi, Nesimi's Divan, Ghazals, Poetry Magazine.

Giriş

14. yüzyılın ikinci yarısında yaşayan Seyyid İmâdüddîn Nesimî'nin hayatı hakkında kaynaklarda çok az bilgi yer almaktadır. Şairin biyografisine yer veren Latîfî, Âşık Çelebi tezkirelerinde ise bilgilerin birbiriyle uyuşmadığı görülmektedir.¹ Rivayetlere göre Seyyid Nesimî Tebriz veya Diyarbakırlı olup Halep'te derisi yüzülerek öldürülmüştür. Bağdat'ın "Nesim" kasabasında doğduğu için "Nesimî" peygamber soyundan geldiği için de "Seyyid" mahlasını kullanmıştır.

¹ Seyyid Nesimî'nin hayatı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Latîfî Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ (Canım, 2018: 511), Âşık Çelebi Meşâ'irü's-Şu'arâ (Kılıç, 2018: 370).

Türkçe, Farsça, Arapça şiirler yazan Nesîmî coşkulu ve lirik üslûbuyla sadece yaşadığı yüzyılda değil asırlar sonra bile sevilmiş, şiirleri Azerbaycan, Türkiye gibi geniş bir coğrafyada yayılmıştır. Şairin Türkiye’de ve yurtdışında divanı defalarca neşredilmiştir. Şairin farklı coğrafyalarda bulunan mecmua, cönk ve el yazması vb. eserlerde de bilinmeyen şiirlerine rastlanılmaktadır.

Nesîmî’nin Divanı Türkiye ve Azerbaycan’da yayımlanmıştır. Türkiye’de en kapsamlı Nesîmî Divanı’nı Hüseyin Ayan hazırlamıştır.² Ayan, 1970’te tenkitli ve transkripsiyonlu metin halinde hazırladığı doktora tezi Nesîmî Divanı’nı daha sonraki yıllarda genişleterek tekrardan yayımlamıştır. Hüseyin Ayan’ın neşrinden üç yıl sonra ise Bakü’de Cihangir Gehramanov, Nesîmî Divanı’nı Arap harfleriyle 3 cilt halinde yayımlanmıştır.³ Kapsamlı bir diğer çalışma H. Muhammedzâde Sadîk’ın hazırladığı Nesîmî Dîvânı’dır.⁴ Seyyid Nesîmî’nin mecmua ve cönklerde bulunan; ancak Türkiye’de Hüseyin Ayan’ın hazırladığı Nesîmî Divanı’nda, Bakü ve Tebriz’de basılı Nesîmî Divanı neşirlerinde bulunmayan şiirleri M. Fatih Köksal⁵, Ömer Zülfe⁶, Filiz Kalyon⁷, Mesut Karakaş⁸ ve son olarak Ahmet Tanyıldız⁹ tarafından hazırlanan makale çalışmalarında yayımlanmıştır.

Seyyid Nesîmî’nin Divanı dışında kalmış, mecmua ve cönklerde bulunan şiirlerini ilk defa Fatih Köksal yayımlamış ve Köksal’ın bu çalışması bu alanda yapılacak çalışmalara örnek teşkil etmiştir. Fatih Köksal, en hacimli Nesîmî Divanı baskılarının bile Nesîmî’nin şiirlerini kucaklamaktan uzak olduğunu Nesîmî Divanı’nın bütün nüshalar gözden geçirilerek ve özellikle de mecmua ve cönkler titizlikle taranarak yeniden hazırlanıp basılmasının zaruret olduğunu belirtmektedir (Köksal, 2009: 81).

Çalışmamız hazırlanırken Türkiye’de Hüseyin Ayan ve Tebriz’de H. Muhammedzâde Sadîk’ın Nesîmî Divanı neşirleri dikkate alınmıştır. Ayrıca Türkiye’de Nesîmî’nin yayımlanmamış şiirleri üzerine yapılan makale çalışmaları da incelenip ortak olan şiirler belirtilmiştir.

06 Mil Yz A 3291 Numaralı Mecmuanın Genel Özellikleri

Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 3291 numarada kayıtlı şiir mecmuasının müstensih ve istinsah tarihine ilişkin herhangi bir bilgi yoktur. Eser, 74 varaktan oluşmakta ve bazı kişi isimlerinin yer aldığı “şuhûdu’l-hâl” ile başlamaktadır. 111 farklı şaire ait 365 şiir ve 11 mahlassız şiirle birlikte toplam 376 şiir bulunmaktadır. Çoğu 16. yüzyıl olmakla birlikte 14, 15 ve 17. yüzyılda yaşayan şairlerin şiirlerine yer verilmiştir. En geç 17. yüzyılda yaşayan şairlerin şiirlerine yer verilmesi mecmuanın 17. yüzyılda tertip edilmiş olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Şiirler sıralanırken belirli bir düzen yoktur; ancak nazire şiirler, zemin şiir ve nazire şiir belirtilmesinin arka arkaya sıralanmıştır. Bu bakımdan mecmuanın kısmen bir nazire mecmuası olduğu söylenebilir. Yazı stili baştan sona aynı olduğu için bir kişi tarafından tertip edildiği düşünülmektedir. Müstensih her sayfada cetvel kullanmıştır. Başlıklar ve cetvel kırmızı, yazı tipi taliktir.

² Ayan, Hüseyin (2014), *Nesîmî Hayatı, Edebi Kişiliği ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

³ Gehramanov, Cihangir (1973), *İmameddin Nesîmî- Eserleri*, Bakı, Azerbaycan SSP İlimler Akademisi Edebiyat Enstitüsü Respublika El Yazmaları Fondu.

⁴ Sadîk, H. Muhammedzâde (1328), *Seyyid İmâdeddîn Nesîmî-Türkçe Dîvânı*, İntişârât-ı Ahter, Tebriz.

⁵ M. Fatih Köksal ilk makalesinde Nesîmî’nin tuyuğlarını tanıtmıştır. Bkz. Köksal, M. Fatih (2000), “Seyyid Nesîmî’nin Bilinmeyen Tuyuğları”, *Journal of Turkish Studies*, Ağah Sırrı Levend Hatıra Sayısı II, V. 24, Harvard University Press, s.138-208. Köksal’ın ikinci makalesi Nesîmî’nin yayımlanmamış şiirleri üzerinedir. bkz. Köksal, M. Fatih (2009), “Seyyid Nesîmî’nin Yayımlanmamış Şiirleri”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, S. 50, s. 77-135.

⁶ Zülfe, Ömer (2005), “Seyyid Nesîmî’nin Tuyuğlarına Ek”, *Modern Türkçülük Araştırmaları Dergisi*, C 2, S 4, s. 121-135.

⁷ Kalyon, Filiz (2015), “Nesîmî’nin Divanı’nda ve Diğer Kaynaklarda Rastlanmayan Şiirleri”, *Turkish Studies*, V 10/16, 2015, s.783-806.

⁸ Karakaş, Mesut (2019), “Seyyid Nesîmî’nin Bilinmeyen Gazelleri”, *Cujoss- C.XLIII*, S. 1, s. 120-144.

⁹ Tanyıldız, Ahmet (2019), “Nesîmî’ye Atfedilen Bazı Yeni Şiirler Üzerine Bir Değerlendirme”, *Nesîmî Kitabı* (Editörler: Âlim Yıldız, Yusuf Yıldırım), Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas, s. 147-175.

Cetvel dışına bir gazel dışında şiir yazılmamıştır. Bazı sayfalarda diğer sayfanın hangi kelimeyle başladığını gösteren rakabe kayıtları ve karalamalar vardır. Her sayfa iki sütundan her sütun genellikle 19 satırdan oluşmaktadır. Şiirlerin büyük çoğunluğunun başında nazım şekli ve şairin adı birlikte verilmiştir. Müstensih, her sayfayı Arap rakamlarıyla numaralandırmıştır; ancak mecmuanın sonradan yanlış ciltlenmesi nedeniyle bazı şiirlere ait parçalarının farklı varaklarda yer aldığı dikkat çekmektedir. Eserin dili Türkçedir; Arapça ve Farsça şiirlere rastlanmaz. Aruz ve hece ölçüsü birlikte kullanılmıştır. Gazel, kıt'a, tahmis, muhammes, müseddes, müsemmen, terci-i bent, tesdis gibi çeşitli nazım şekilleriyle yazılmış şiirler vardır.

Mecmuada şiiri bulunan şairler: Âfitâbî, Âhî, Ahmed, Ahmedî, Amrî, Âşık, Atâyî, Bahârî, Bahrî, Bâkî, Bedîî, Bedrî, Behiştî, Bilâlî, Ca'ferî, Celâlî, Cemâlî, Cinânî, Dâî, Derûnî, Emrî, Enverî, Fakîrî, Fazlî, Fendî, Fenâyî, Fevrî, Figânî, Firâkî, Fünûnî, Gedâyî, Gulâmî, Halîlî, Harîmî, Hatâyî, Hâverî, Hayâlî, Haydaroglu, Hayretî, Hisâlî, Hüsrev, İbâdî, İlmî, İshâk, İşretî, Kâdî, Kalender, Karînî, Kâtibî, Kerîmî, Lutfî, Mahremî, Me'âlî, Medhî, Mesîhî, Mu'îdî, Mu'înî, Muhibbî, Muhlîsî, Mûyî, Mutîî, Münîrî, Na'imî, Nagmî, Nâmî, Nazmî, Necâtî, Nesîmî, Nev'î, Nihâlî, Nihânî, Nizâmî, Nutkî, Penâhî, Rahmî, Re'yi, Revânî, Rûhî, Rumûzî, Sadâyî, Sâdikî, Sâ'yî, Sebâtî, Selîkî, Semâî, Seyrî, Siyâhî, Sun'î, Sücudî, Şâh Tahmâs, Şâlî, Şehîdî, Şem'î, Şemsî, Şeyhî, Şîrâzî, Tâcirî, Ubeydî, Ulvî, Usûlî, Ümîdî, Vahdetî, Vâlihî, Visâlî, Vusûlî, Yahyâ, Yeminî, Zâtî, Zemînî, Zeynî ve Zuhûrî'dir.

Baş:

Bezm-i gamdan ney gibi nâlân olan gelsün berü

Vâkıf-ı esrâr olup hayrân olan gelsün berü

Sonu:

Ehl-i dünyânun dilâ gûş itme kıl ü kâlini

Gel kalender ol bulup bir Rûm ili abdâlmı

Nesîmî Divanı'nda Bulunmayan Gazeller

2019 Aralık ayında tamamlanan "Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 3291 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuasının Transkripsiyonlu Metni ve Şiir Mecmualarının Sistemik Tasnifi Projesi'ne (Mestap) Göre Tasnifi" adlı yüksek lisans tezinde Nesîmî mahlasıyla kayıtlı 18 gazel vardır. Bu gazellerden 15'i mecmuada arka arkaya sıralanmış, 3 gazel ise araya farklı şairlerin şiirleri gelerek sıralanmıştır.¹⁰ Nesîmî mahlasıyla kayıtlı 18 gazelden 12'si Türkiye'de Hüseyin Ayan tarafından hazırlanan genişletilmiş baskı olan Nesîmî Divanı'nda yer almaktadır.¹¹ Bu gazellerin haricinde bu makaleye konu olan 6 gazel mevcuttur. Bu gazellerden 4'ü Türkiye'de Hüseyin Ayan'ın ve Tebriz'de Hüseyin Muhammedzâde Sadîk'ın hazırladığı Nesîmî Divanı'nda yoktur. Kalan 2 gazel ise Hüseyin Ayan'ın hazırladığı Nesîmî Divanı'nda bulunmazken H. Muhammedzâde Sadîk'ın hazırladığı Nesîmî Divanı'nda vardır.

¹⁰ 06 Mil Yz A 3291 numaralı mecmua hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Karakoç, Karden (2019), *Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 3291 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuasının Transkripsiyonlu Metni ve Mecmuaların Sistemik Tasnifi Projesi'ne (Mestap) Göre Tasnifi*, Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye.

¹¹ Ayan, Hüseyin (2014), *Nesîmî Hayatı, Edebi Kişiliği ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

	Şiir Sayısı	Nazım Şekli	06 Mil Yz A 3291 Numaralı Şiir Mecmuasındaki Varak Numaraları	06 Mil Yz A 3291 Numaralı Şiir Mecmuasında (TEZ) Şiir Numarası
H. Ayan ve H. M. Sadîk'ın Hazırladığı Nesîmî Divanlarında Bulunmayan Gazeller	4	Gazel	33b, 34a, 34a, 41a	167, 170, 171, 209
H. M. Sadîk'ın Hazırladığı Nesîmî Divanı'nda Bulunup H. Ayan'ın Hazırladığı Nesîmî Divanı'nda Bulunmayan Gazeller	2	Gazel	30b, 32b	157, 165

Tablo 1: Makalede Yer Alan Gazellerin Dağılımı

Gazellerin Şekil ve Muhtevası

İki bölümde yer alan toplam 6 şiirin nazım şekli gazeldir. Gazellerin beyit sayısı ise şöyledir: 1. gazel 7, 2. gazel 5, 3. gazel 5, 4. gazel 6, 5. gazel 9, 6. gazel 13 beyitten müteşekkildir. Nesîmî Divanı'nda klasik beyit sayısını aşan şiirler olmasına rağmen çalışmamızdaki gazelerde böyle bir durum söz konusu değildir.

Çalışmamızdaki 6 gazelden 5'i Nesîmî Divanı'nda en çok kullanılan "Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün" aruz kalıbıyla yazılmıştır. Çalışmadaki 1 gazelde kullanılan "Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün" aruz kalıbı Nesîmî Divanı'nda 24 kez kullanılmıştır.¹² Bu bağlamda incelediğimiz gazellerin vezinleri Nesîmî'nin Divanı'ndaki vezin tercihleriyle uyumludur.

Nesîmî'nin Divanı'ndaki şiirler muhtevâ bakımından farklı duyarlılık çerçevesinde değerlendirilebilir. Özer Şenödeyici Nesîmî'nin şiirlerindeki muhtevâları şu başlıklar altında toplamıştır:

1. Aşk ve güzellik konulu şiirler

1.1. Beşerî aşk konulu şiirler

1.2. İlahî aşk konulu şiirler

1.3. Hurufiyâne aşk konulu şiirler

2. Didaktik şiirler

2.1. Doğrudan tasavvuf terimleri ile oluşturulmuş şiirler

2.2. Şîî-Alevi inancını konu alan şiirler

2.3. Hurufî tevillerini konu alan didaktik şiirler (Şenödeyici, 2013: 54-57).

Şenödeyici'nin sınıflandırmasındaki başlıklar incelediğimiz 6 gazelde işlenen muhtevâ özellikleriyle uyumludur. Birçok divan şairi gibi Nesîmî de bir güzele duyulan aşk ve hayranlığı kendine has üslubu ve hayal dünyasıyla ele almıştır. İncelediğimiz gazelerde Nesîmî'nin beşerî aşkı terennüm ettiği beyitlere örnekler:

¹² Ayan, Hüseyin (2014), *Nesîmî Hayatı, Edebi Kişiliği ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni*, TDK, Ankara.

Cân u dilden sevmeyen sen şâhî dilşâd olmasun

Olmayan ‘aşkuñ esîri ğamdan âzâd olmasun

***

Bağrumı toğrar firâkuñ hârî ey cennet güli

Nev-bahâr olsun gül olsun arada hâr olmasun

***

Bulmadum ey dil nice ‘âlemde bir yâr istedüm

‘Ahdine kıılır vefâ bir toğrı dil-dâr istedüm

***

Yâr nâz eylese yâri olana hoşça gelür

Evvelinde çekişüp âhîri barışmaları

Nesîmî'nin şahsiyeti ve sanatı üzerinde hiç şüphesiz Hurufilik önemli bir yere sahiptir. İslam Ansiklopedisinde Hurufilik şu şekilde açıklanmıştır:

Bu sistemde bütün evren ve varlıklar, insanın yüzünde bulunduğu kabul edilen ve birine “hutût-ı ebiyye”, diğerine “hutût-ı ümmiyye” denilen yedişer hatlı iki görünüşle açıklanır; bütün dinî hükümler yirmi sekiz ve otuz iki sayısına uygulanarak bu hükümlerin insanın yüzünde temsil edildiği ileri sürülür. Âyet ve hadisleri de Hurûfilik sistemi çerçevesinde bâtinî te'villere tâbi tutan Fazlullah ve diğer Hurûfiler, özellikle hurûf-ı mukattaanın müfessirlerce ileri sürüldüğünün aksine müteşâbih değil muhkem olduğunu savunmuşlar, sayısı on dördü bulan bu harfleri de insanın yüzündeki hatlarla ilişkilendirerek açıklamışlardır (Aksu, 1998: 408-412).

Varlığın temelinin harfler olması, Allah'ın harfler aracılığıyla tüm varlıkta tecelli etmesi, örneğin insan yüzündeki hatlarda harflerin ve dolayısıyla Allah'ın müşahedesî, Hurûfî felsefesinin, mensur ve özellikle manzum eserlerde öne çıkan konularıdır (Usluer, 2019: 81). Hurufiliğe göre yaratıcı en mükemmel şekilde insanda tecelli etmiştir. Cenab-ı Hakk'ın sıfatlarının özü ise insan yüzüdür. İnsan yüzü; Allah'ın tecelli yeri, güzelliklerin görüldüğü mekândır.

Ey Nesîmî kıılma inkâr veche hûbân şürete

Cümle ma‘nî kâmil oldı kudret-i Rabbâni Hâk

***

Ey Mûsi eger yüzine müştâk isen anuñ

Gör sende seni şöyle kim dîdârumı buldum

Klasik Türk edebiyatında çok yaygın bir şekilde sevgilinin yüzü mushafa benzetilmekle birlikte Hurufilikte insan yüzü hem mushafa hem de Kur'an-ı Kerim'in çeşitli âyet ve sûrelerine benzetilir. Nesîmî şiirlerinde Kur'an ayetlerinden sıklıkla alıntı yapan bir şairdir. *Nesîmî şiirinin Türk edebiyatına en önemli katkılarından biri, Hurufilik inancını estetik bir malzeme haline getirebilmiş olmasıdır. O, inancını kuru propagandalarla değil; kaliteli edebi eserlerle savunmuştur. Böylece klasik Türk şiirinin sevgili tipinin güzellik unsurlarına saçın ve'l-leyl, yüzün ve'd-duhâ olarak nitelenişi de eklenmiştir. Hurufilerin insan bedenine ve yüzüne yükledikleri özel anlam, Nesîmî'nin şiirlerinde dilberin güzelliğinden bahseden mısralarda başarılı bir şekilde işlenmiştir” (Şenödeyici, 2013: 59).*

Şüretuñ innâ fetahñâ kâfû'l-Furkân yüzün

Cümle esmânuñ hürûfın gösterür zâtında Hâk

Allah'ın isimleri özellikle de Allah'ın bütün esmâ-i hüsnasının mânâsını içinde toplayan İsm-i A'zamlı Rahmân'dan rahmet istenir. Nasıl ki Allah'ın isimleri varsa insanların da isimleri

vardır. Hurufiliğe göre isimler harflerden oluşur ve her harfin sayısal bir karşılığı vardır. Elde edilen sayısal verilere de çeşitli mânâ ve işaretler yüklenir.

Dīv-i nā-maḥrem ki duymaz ism-i a‘ zamdan ḥaber
Ehrimenden raḥmet-i Raḥmān umarsın ne ‘ aceb

Nesîmî'nin kendisiyle aynı kaderi paylaşan Hallâc-ı Mansûr'a duyduğu sevgi ve saygı onu şiiirlerinde sık sık anmasıyla kendini gösterir. Nitekim Nesîmî de "*Hallâc-ı Mansûr*" gibi İlahi aşkı kendine has bir üslup ve dizginlenemeyen bir coşkunlukla işlemiş; uç söylemleri yüzünden tepkilere maruz kalmıştır. Her iki şahsiyetin de söyleyişindeki derinlik ve maksat anlaşılama-mış, çağının sınırlarını zorlamıştır.

Manşûr gibi benden eger çıkdı Ene'l-Ḥaḥ
Ey ḥ'āce ' iṭāb eyleme uş dârumı buldum

***

Ey baña nā-ḥaḥ diyenler bu vücûdum oldı Ḥaḥ
Kā'inātuñ içre bize gösterür envâr-ı Ḥaḥ

Yaradılmışların en mükemmel biçimi olan insan, yeryüzünde Allah'ın hâlifesidir. Nitekim Allah (c.c), meleklerle Hz. Âdem'e secde etmesini emretmiş iblis kibirlenip insana secde etmeyerek kâfirlerden olmuştur.

Çün ' azâzîl aḥsen-i taḥvîme baş indirmedi
Anda sırrı Ka'be-i Ḥannān umarsın ne ' aceb

***

Şûfî inkâr itme gel vech-i insân şûrete
Ey kelâmu'llâha münkir secde kıl insânda Ḥaḥ

Nesîmî'nin doğduğu yer ile ilgili çeşitli rivayetler vardır. Latîfî Tezkiresi'ne göre Nesîmî Bağdat'ta doğmuştur (Canım, 2018: 511). Nesîmî'nin şiiirlerinde Bağdat mekân olarak kullanılmaktadır.

Bağdâda gel ey fâşid ilet şu ḥaberi kim
Şol şöḥbet iden dil-ber-i ' ayyârımı buldum

Gazellerin Seyyid Nesîmî'ye Aitliği Hususu

Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 3291 numarada kayıtlı şiiir mecmuasında Nesîmî başlığıyla ve mahlasıyla verilen gazellerin Nesîmî'ye aitliği hususunda birtakım tereddütler yaşanabilir. Zîrâ klasik Türk edebiyatında aynı mahlası kullanan şairlerin varlığı sıkça karşılaşılan bir durumdur. Bu durum aynı mahlası kullanan şairlerin şiiirlerini ayrıştırmayı oldukça zorlaştırmaktadır. Yazma eserlerde müstensihlerden kaynaklanan hataların da eklenmesiyle bu durum daha da zorlaşmaktadır. Edebiyatımızda geniş bir coğrafyada ünü yayılan Seyyid Nesîmî ile aynı mahlası kullanan şairlerin şiiirleri çoğu zaman birbirinden ayırt edilememektedir. Özellikle 17. yüzyılda yaşayan Kul Nesîmî'nin şiiirleriyle Seyyid Nesîmî'nin şiiirlerinin zaman zaman karıştırıldığı görülmektedir. Bu konuda şunu ifade etmek gerekir ki bir şairin divan nüshası dışında kalmış şiiirlerinin o şaire ait olduğu matematiksel bir kesinliğe sahip değildir. Çalışmamızdaki şiiirlerin Seyyid Nesîmî'ye ait olabileceği ihtimalini kuvvetlendiren en önemli nokta mecmuada bulunan 18 gazelden 10 gazelin hem Hüseyin Ayan'ın hazırladığı Nesîmî Divanı'nda hem de Tebriz'de Hüseyin Muhammedzâde Sadîk'in hazırladığı Nesîmî Divanı'nda ortak olarak mevcut olması, 2 gazelin sadece Hüseyin Ayan'ın hazırladığı Nesîmî Divanı'nda, 2 gazelin ise sadece Tebriz neşrinde bulunmasıyla birlikte toplamda 14 gazelin basılı Nesîmî Divanı'nda olmasıdır. Ayrıca hem incelediğimiz mecmuada hem de H. Muhammedzâde Sadîk'in neşrinde bulunan

1 gazel Fatih Köksal'ın çalışmasında ve Hüseyin Ayan ve H. Muhammedzâde Sadîk'ın neşrinde bulunmayan 1 gazel ise Filiz Kalyon'un çalışmasında farklı mecmualardan alınarak Nesîmî'ye ait gösterilmiştir. Mecmuadaki 18 gazelin bazılarının Nesîmî Divanı'nda bazılarının ise farklı mecmualarda Nesîmî mahlasıyla geçmesi bu şiiirlerin tamamının aynı şaire ait olduğu kanaatini oluşturmaktadır. Mecmuada bulunan gazellerin başlığı 2 gazel hariç "Nesîmî" başlığı altında verilmiştir. 15 gazelin başlığında "Gazel-i Nesîmî" 1 gazelin başlığında ise "Gazel-i Seyyid Nesîmî" yazmaktadır. 1 gazelin başlığı yoktur ve 1 gazel de yanlış başlıkla kaydedilmiştir. Mecmuada 18 gazelden 17'sinin makta' beytinde "Nesîmî" mahlası kullanılmıştır. Üzerinde durulması gereken bir diğer husus da mecmuanın istinsah tarihidir. 06 Mil Yz A 3291 numarada kayıtlı mecmuanın müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir; ancak mecmuada şiiirleri bulunan şairler 14, 15, 16 ve 17. yüzyılda yaşadıkları için mecmua büyük bir ihtimalle 17. yüzyılda tertip edilmiştir. Bu hususlar, mecmuada şiiirleri bulunan Nesîmî'nin 14. yüzyılın ikinci yarısında yaşayan Seyyid Nesîmî olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Metnin kurulmasında izlenen yol:

1. Şiiirlere sıra numarası verildi, şiiirlerin başlığından hemen sonra şiiirlerin vezinleri eklendi.
2. Metin tamirleri ve tarafımızdan metne eklenen her ibare köşeli ayraç "[ ]" içinde gösterildi.
3. Vezin kusurları ve vezin kusuruna yol açan nedenler dipnotta belirtildi, metindeki zihafklar italik yazıldı.
4. Türkiye'de Hüseyin Ayan'ın hazırladığı Nesîmî Divanı'nında bulunmayan ancak; Tebriz'de H. Muhammedzâde Sadîk'ın Nesîmî Divanı neşrinde bulunan 2 gazel mukayese edildi ve farklar dipnotta gösterildi. (Dipnotta nüsha farkları gösterilirken Tebriz neşri için "T" harfi kullanılmıştır.) Mecmuadaki bu iki gazelde eksik olan ek veya kelimeler H. Muhammedzâde Sadîk'ın Nesîmî Divanı neşrinden alınarak köşeli ayraç içinde yazıldı.

Hüseyin Ayan ve H. Muhammedzâde Sadîk'ın Nesîmî Divanı Neşirlerinde Bulunmayan Gazeller

[1]

33[b]

Ġazel-i Nesîmî

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

1. Cân u dilden sevmeyen sen şâhı dilşâd olmasun
Olmayan 'aşkuñ esîri ġamdan âzâd olmasun
2. Ter leb-i Şîrîñ dimesüñ ey melâhat serveri
Pes nicesi cân [u] dil 'aşkuñda Ferhâd olmasun
3. Şoġbet-i zevk-i şafâ şânuñla bulur revnaġı
Senden ayru 'işrete 'âlemde niyâz olmasun
4. Kim ki ġüsnüñde bâzâr itmedi yüz biñ cân ile
Tâ ebed ġüsnüñden anuñ hiç bâzârı olmasun
5. Baġrumı toġrar firâkuñ ġârı ey cennet güli
Nev-bahâr olsun gül olsun arada ġâr olmasun
6. Doğrudur yâruñ bili doğru kıramaz yarasın
Her ki doğru yürür anuñ yiri ġâr olmasun¹³
7. Ey Nesîmî kıılma yâruñ sırrını aġyâra fâş

¹³ Bu mısırada hece/kelime eksikliğinden kaynaklanan vezin problemi vardır.

Tâ ki yâr olsun bu sırra maḥrem aḡyâr olmasun

[2]¹⁴

34[a] Ğazel-i Nesîmî

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

1. Ey baña nâ-ḥaḡ diyenler bu vücûdum oldı Ḥaḡ
Kâ'ınātuñ içre bize gösterür envâr-ı Ḥaḡ
2. Uşta Furḡân uşta İncîl uşta Tevrat [u] Zebûr
İşbu vechüñ şânında efnân-ı fermân-ı Ḥaḡ¹⁵
3. Şûfî'inkâr itme gel vech-i insân şürete
Ey kelâmu'llâha münkir secde kııl insânda Ḥaḡ
4. Şüretüñ innâ fetagnâ ḡâf-ı Furḡân[dur] yüzüñ
Cümle esmânuñ ḡurûfın gösterür zâtında Ḥaḡ
5. Ey Nesîmî kıılma inkâr veche ḡübân şürete
Cümle ma' nî kâmil oldı ḡudret-i rabbâni Ḥaḡ

[3]

34[a] Ğazel-i Nesîmî

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

1. Bulmadum ey dil nice 'âlemde bir yâr istedüm
'Ahdine kıılır vefâ bir toḡrı dil-dâr istedüm
2. Ey gül-i bâḡ-ı leḡâfet bülbül-i şeydâ gibi
Görmedüm bir gül dikensüz anca ḡülzâr istedüm
3. Bu yıkılmış ḡöñlümüñ şehrini ma' mür itmege
Senden özge bulmadum 'âlemde mi' mâr istedüm
4. Şimdi şehr içre güzeller sevmek oldı şan' atum
Bundan özge bulmadum 'âlemde bir kâr istedüm
5. Her kimi sevsem baña yâr ol disem aḡyâr olur

¹⁴ Bu gazelin bazı mısralarının kafiyelerinde kusurlar vardır. Bu kusurların şairden mi yoksa mecmuanın müstensihinden mi kaynaklı olduğu belli değildir; ancak mecmuanın müstensihinin divanı olan ve divandaki şiirle mecmuadaki şiiri mukayese imkânı bulduğumuz şiirlerde de bu tarzda kafiye ve vezin problemine yol açacak eksik kelime/hece veya yanlış kelime kullandığı görülmektedir. Bu bağlamda kusurların mecmuanın müstensihinden kaynaklandığı kanâatindeyiz.

¹⁵ Bu mısradaki hece/kelime eksikliğinden kaynaklanan vezin problemi vardır.

Ey Nesîmî bulmadum ' âlemde bir yâr istedüm

[4]¹⁶

41[a] [Ġazel-i Nesîmî]

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

1. Dâ'im ister dil ü cân ma' şûka buluşmaları
Bir nefes görmese göz kan ağıdur çeşmeleri
2. Yâr nâz eylese yâri olana hoşça gelür
Evvelinde çekişüp âhiri barışmaları
3. Oturup yanına yârün dahı oynaya elin
Gel nazar kıl göresin kol kola dolaşmaları
4. Yanuban ' âşık u ma' şûk birbirüne şarıla
Yürek oynamasın aınma dahı şoluşmaları
5. Öpüşüben çoçuşuban balı yağa katalar
Vây şatludur anuñ şoñında sevüşmeleri
6. Çün naşîb oldı [Nesîmî] saña ol lâle-' izâr
Ephem ol şevküñle artur ço bu çalışmaları

Hüseyin Ayan'ın hazırladığı Nesîmî Divanı'nda Bulunmayıp H. Muhammedzâde Sadîk'ın hazırladığı Nesîmî Divanı'nda Bulunan Gazeller

[1]¹⁷

30[b] Ġazel-i Nesîmî

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

1. Ey gönül [her] bî-vücûddan cân umarsın ne ' aceb
Bî-keremden luğ ile ihsân umarsın ne ' aceb
2. Bî-başardan ma' nî-i şevk-i kemâl-i ma' rifet
Bî-ğaberden şoğbet-i ' irfân umarsın ne ' aceb

¹⁶ Hüseyin Ayan'ın ve H. Muhammedzâde Sâdik'ın Nesîmî Divanı neşirlerinde bulunmayan bu gazel Filiz Kalyon'un makale çalışmasında da yer almaktadır. Kalyon, "Ravzatü'l-Eş'ar" adlı mecmuada bulunan Seyyid Nesîmî'nin 34 şiirini bilim dünyasına tanıtmıştır. Kalyon, Türkiye'deki Hüseyin Ayan'ın hazırladığı Nesîmî Divanı'nda ve Fatih Köksal'ın Nesîmî'nin yayımlanmamış şiirleri üzerine yaptığı çalışmasında olmayan şiirleri çalışmasına almış; ancak Nesîmî Divanı'nın yurtdışındaki neşirleriyle bir mukayese yoluna gitmemiştir. Bkz. Kalyon, Filiz (2015), "Nesîmî'nin Divânı'nda ve Diğer Kaynaklarda Rastlanmayan Şiirleri", *Turkish Studies*, V10/16, s. 783-806.

¹⁷ Bu gazel M. Fatih Köksal'ın çalışmasında da vardır. Köksal'ın çalışmasında başka bir mecmua kaynak gösterilmiştir. Bkz. Köksal, M. Fatih (2009), "Seyyid Nesîmî'nin Yayımlanmamış Şiirleri", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, Sayı: 50, s. 77-135.

3. Bî-şerî' atler ne bilsün enbiyānuñ sırrını
Bî-ṭarīḫatden reh-i erkān umarsın ne ' aceb
4. Her ḳayānuñ la' li olmaz her denizüñ güheri
Her şadefden lü 'lü-i mercān umarsın ne ' aceb
5. Çün ' azāzīl aḥsen-i taḳvīme baş indirmedi
Anda sırr-ı Ka' be-i Ḥannān umarsın ne ' aceb
6. Dīv-i nā-maḥrem ki dutmaz ism-i a' zamdan ḥaber
Ehrimenden raḥmet-i Raḥmān umarsın ne ' aceb
7. Hiç imiş zühdi vü zerḳi zāhidüñ efsānesi
Şol faḳīhden ma' n' i Ḳur 'ān umarsın ne ' aceb
8. Umma her ḳalbi zağaldan ' āşıḳuñ esrārını
Kāfirüñ gönlinde sen imān umarsın ne ' aceb
9. Ey Nesīmī bî-vefādan umma gel resm-i vefā
Bî-vefādan ' ahd ile peymān umarsın ne ' aceb

[2]¹⁸

32[b]

Ġazel-i Nesīmī

Meḫ' ülü Meḫ' İlü Meḫ' İlü Fe' ülün

1. El-minnetü li'llāh ki bugün yārümi buldum
Gönlümde duran dil-ber ü dil-dārumı buldum
2. Degmez baña bir pula cihān dirliḡi kim ben¹⁹
Niçün ki güzel sikkeli dīnārumı buldum
3. Ṭopraqda iken Zühre baña müşteri oldu
Dellāle çağır gel di ki bāzārumı buldum
4. Ġamdan yemezem ġam ne ḳadar [kim] çoḡ olursa
Şādiliḡ ile çün ġam [u] güvārumı buldum
5. Firdevse beni da' vet iden zāhide söyle
Şu²⁰ dikene göz degmege gülzārumı buldum

¹⁸ 06 Mil Yz A 3291 numaralı mecmuada 13 beyit olan bu gazel H. Muhammedzāde Sadīk'ın hazırladığı Nesīmī Divanı'nda 15 beyittir. Beyitlerin yerlerinde de deḡişiklik vardır.

¹⁹ dirliḡi kim ben: varlıḡı ey dost T.

²⁰ Şu: Ol T.

6. Yūsuf yiridir kim mene ul yazıla un kim
Mısrında lebũn teng-i Őekerbārumı²¹ buldum
7. Batum gũneŐi oğdı uyuhudan uyandı
Ma' nāsı bu kim devlet-i bĩ-dārumı buldum
8. Nā-maħrem[e] fāŐ eylemezem rāzumı²² un kim
Maħbũb-ı emĩn maħrem-i esrārumı buldum
9. Bađdāda gel ey fāŐid ilet Őu²³ ħaberi kim
Şol Őoħbet iden dil-ber-i ' ayyārumı buldum
10. ManŐur gibi benden eger ıkdı Ene'l-Ĥa
Ey ħ'āce ' iāb eyleme uŐ²⁴ dārumı buldum
11. Cānı n'iderũm n'eylerũm āħir bu cihānı
un tefriasuz yār-ı vefādārumı buldum
12. Ey²⁵ Mũsi eger yũzine mũŐtā isen anuñ
Gör sende seni²⁶ Őöyle²⁷ ki didārumı buldum
13. Virdi Őaınuñ küfrũne ĩmānı Nesĩmĩ
Ey ħıra giyen ben daħı zũnnārumı buldum

Sonu

Milli Kütũphane 06 Mil Yz A 3291 numarada kayıtlı Şiir mecmuasında Nesĩmĩ mahlasıyla kayıtlı 18 gazel vardır.

Mecmuada 15 gazelin başlığında "Gazel-i Nesĩmĩ" 1 gazelin başlığında ise "Gazel-i Sey-yid Nesĩmĩ" yazmaktadır. 1 gazelin başlığı yoktur ve 1 gazel de yanlış başlıkla kaydedilmiştir.

Gazellerden 12'si Tũrkiye'de Hũseyin Ayan'ın hazırladığı Nesĩmĩ Divanı'nda bulunmaktadır.

Kalan 6 gazelden 4'ũ Tũrkiye'de Hũseyin Ayan ve Tebriz'de H. Muhammedzāde Sadĩk'ın hazırladığı Nesĩmĩ Divanı neşirlerinde bulunmamaktadır. Divan neşirlerinde bulunmayan sũz

²¹ teng-i Őekerbārumı: la' l-i Őekerbārumı T.

²² Nā-maħrem[e] fāŐ eylemezem rāzumı: FāŐ eylemezem sırrımı nā-maħreme T.

²³ Őu: Şol T.

²⁴ uŐ: kim T.

²⁵ Ey: Ger T.

²⁶ seni: Ĥaı T.

²⁷ Şöyle: sũyle T.

konusu 4 gazelden 1'i Filiz Kalyon'un makale çalışmasında farklı mecmuadan alınarak Seyyid Nesîmî'ye ait gösterilmiştir.

Bir şairin divan nüshası dışında kalmış şiirlerinin o şaire ait olduğu matematiksel bir kesinliğe sahip değildir. Mecmualarda müstensihlerden kaynaklı hataları da göz önünde bulundurursak Nesîmî Divanı neşirlerinde bulunmayan 4 gazelden hangilerinin Seyyid Nesîmî'ye hangilerinin Nesîmî mahlaslı diğer şairlere ait olduğuyula ilgili kesin bir çıkarımda bulunmak zordur. Çalışmamızda 4 gazelin şekil ve muhteva özelliklerine baktığımızda mecmuada 41[a] varağında kayıtlı 1 gazelin -Filiz Kalyon'un çalışmasında farklı bir mecmua kaynak gösterilerek yayımlanmıştır- üslûbunun ve muhtevâsının Seyyid Nesîmî'nin üslûbuyla örtüşmediği görülmektedir. Mecmuanın 34[a] varağındaki gazelin muhtevâ ve üslûbu Seyyid Nesîmî'nin şiirlerinin üslûp ve muhtevâ özellikleriyle uyuşmakla birlikte bu gazelin bazı mısralarının vezin ve kafiyesinde kusurlar vardır. Bu durumun mecmuanın müstensihinden kaynaklandığı kanâatindeyiz; çünkü mecmuada birçok divan sahibi şairin şiiri divandaki şiirden farklılıklar göstermekte ve mecmuanın müstensihinin çoğu zaman vezin kusuruna yol açacak eksik kelime, kelime grubu, ek kullandığı görülmektedir.

Hüseyin Ayan'ın hazırladığı Nesîmî Divanı'nda bulunmayan 6 gazelden 2'si H. Muhammedzâde Sadîk'in hazırladığı Nesîmî Divanı'nda vardır. Mecmuanın 30[b] varağında bulunan bu 2 gazelden 1'i Fatih Köksal'ın makale çalışmasında da vardır. Köksal, farklı bir mecmuadan aldığı bu gazeli Nesîmî Divanı'nın Cihangir Gehramanov tarafından hazırlanan Bakü neşriyle mukayese etmiştir. Bakü ve Tebriz'deki Nesîmî Divanı neşirlerinde bulunmasına rağmen Hüseyin Ayan'ın Nesîmî Divanı neşirlerinde bulunmayan bu gazeli, bize Türkiye'deki mevcut Nesîmî Divanı'nın Seyyid Nesîmî'nin şiirlerinin tamamını kapsamakta yetersiz kaldığını göstermektedir.

Mecmuadaki 18 gazelden bazılarının Nesîmî Divanı'nda bulunması, Nesîmî Divanı dışında kalan bazı gazellerin ise farklı mecmualarda geçmesi bu gazellerin tamamının aynı şaire -Seyyid Nesîmî'ye- ait olduğu izlenimini vermektedir.

Bu çalışmayla Seyyid Nesîmî'nin divan neşirlerinde bulunmayan bazı gazelleri bilim dünyasına tanıtılmış ve daha önce yapılan çalışmalara katkı sağlanmıştır. Mecmualar üzerine yapılan çalışmalar artıkça Seyyid Nesîmî'nin bilinmeyen daha pek çok şiirinin ortaya çıkacağı şüphesizdir.

Türkiye'de Seyyid Nesîmî'nin Divanı dışında kalan mecmua ve cönklerde bulunan şiirleri üzerine yapılan makale çalışmalardan elde edilen şiirler henüz Türkiye'deki Nesîmî Divanı'na eklenmemiştir. Çağının sınırlarını aşmış, şiirleriyle adeta ölümsüzlüğe kavuşmuş, günümüzde bile insanların beğenisine hitap eden böylesine büyük bir şairin divanının yurtdışındaki ve Türkiye'deki nüshaları gözden geçirilerek ve mecmualarla cönkler de titizlikle taranarak tekrardan hazırlanması elzemdir.

Kaynaklar

AKSU, Hüsamettin (1998), "Hurûfilik", İslam Ansiklopedisi, C. 18, s. 408-412, <https://islaman-siklopedisi.org.tr/hurufilik> [Erişim tarihi: 14. 06. 2020].

AYAN, Hüseyin (1970), *Nesîmî Divanı*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.

AYAN, Hüseyin (1990), *Nesîmî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.

AYAN, Hüseyin (2014), *Nesîmî Hayatı, Edebi Kişiliği ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

CANIM, Rıdvan (2018), *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, Ankara: KTB Yayınları. e-kitap: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/60327,latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzamapdf.pdf?0>, [Erişim Tarihi: 10.01.2020].

- GEHRAMANOV, Cihangir (1973), *İmameddin Nesîmî- Eserleri*, Bakı, Azerbaycan SSP İlimler Akademisi Edebiyat Enstitüsü Respublika El Yazmaları Fondu.
- KALYON, Filiz (2015), "Nesîmî'nin Divanı'nda ve diğer Kaynaklarda Rastlanmayan Şiirleri", *Turkish Studies*, V 10/16, s.783-806.
- KARAKAŞ, Mesut (2019), "Seyyid Nesîmî'nin Bilinmeyen Gazelleri", *Cujoss-C.XLIII*, S. 1, s.120-144.
- KARAKOÇ, Karden (2019), *Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 3291 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuasının Transkripsiyonlu Metni ve Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi'ne (Mestap) Göre Tasnifi*, Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye.
- KILIÇ, Filiz (2018), *Meşâ'irü's-Şu'arâ*, Ankara: KTB. Yayınları, e-kitap: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/59036.asik-celebi-mesairus> suarapdf.pdf?0, [Erişim Tarihi: 10.01.2020].
- KÖKSAL, M. Fatih (2000), "Seyyid Nesîmî'nin Bilinmeyen Tuyuğları", *Journal of Turkish Studies*, Ağâh Sırrı Levend Hatıra Sayısı II, V.24, Harvard University Press, s.138-208.
- KÖKSAL, M. Fatih (2009), "Seyyid Nesîmî'nin Yayımlanmamış Şiirleri", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, S. 50, s. 77-135.
- KURNAZ, Cemal-Mustafa Tatçı (hzl.) (2001), *Mehmet Nâil Tuman, Tuhfe-i Nâilî- Dîvân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*. C. II. Bizim Büro Yayınları, Ankara.
- Mecmua-i Eş'âr (yz), Ankara Mili Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 3291.
- SADİK, H. Muhammedzâde (1328), *Seyyid İmâdeddîn Nesîmî-Türkçe Dîvânı*, İntişârât-ı Ahter, Tebriz.
- ŞENÖDEYİCİ, Özer (2013), "Nesîmî Şiirini Anlama Yolunda Hurûfî Şiiri Şerhine Giriş", *Alevilik Araştırmaları Dergisi The Journal of Alevi Studies*, S.6, s. 59.
- TANYILDIZ, Ahmet (2019), Nesîmî'ye Atfedilen Bazı Yeni Şiirler Üzerine Bir Değerlendirme, *Nesîmî Kitabı* (Editörler: Âlim Yıldız, Yusuf Yıldırım), Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas, s. 147-175.
- USLUER, Fatih (2019). "Divan Şairleri ve Hurûfîlik", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, S. 23/1, s. 81.
- ZÜLFE, Ömer (2005), "Seyyid Nesîmî'nin Tuyuğlarına Ek", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 2(4) s. 121-135.

